

SIONULU ROMANESCU

fóia besericésca, literaria si scolastica.

Vien'a,

15. Ianuaru
1867.

Sionulu rom. ese de dóue ori pre luna, in l. si 15. a
lunei, cuprindendu o cóla si diumetate. Pretiulu pre
unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a.
Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu
postalu.

N^o

2

Prenumerarea se face la redactiune in seminariulu
gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 10),
si la p. t. domni corespondinti. Tóte epistolele sunt
de a se tramite la redactiune francate. Corespondin-
tiile nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu
se primescu.

Anulu

III.

CUPRINSULU: Lips'a si folósele sinódeloru diéesane. — Christosu e Bdienu adoveratu (línea). — Monumentulu „Andrieu Muresianu.“ — La rein-
ceperea cursulu scolasticu (poesia). — Corespondintie: Clusiu (refutare si istori'a infientatei catedre pentru relig. si limb'a rom. in gimn. r. c.) Beiusiu
(parastasu pentru episc. Sam. Vulcanu si societatea literaria a junimei rom. gimnas.) De la gur'a Sieului (câtev'a idee practice in treb'a lefei docintiloru.)
— Amvonulu: Onórea besericee (predica la díin'a dedicatiunei besericeloru.) — Literatura: Provocare de prenumeratiune la „Fenice“ si alte aretári. —
Ochire prin lumea polițica. — Varietáti.

Lips'a si folósele sinódeloru diéesane.

Precumu adunàrile oricarei'a societati, organi-
sate pentru scopuri salutari spre desvoltarea culturai si
spre inaintarea binelui comunu, suntu necesarie:
asia si sinódele diéesane, destinate pentru cultur'a mo-
rala si religiósá, pentru binele besericee lui Isusu Chri-
stosu si pentru mai buna administratiunea diéeseloru
incredintiate pastorirei episcopiloru, suntu fórté de
lipsa. Acést'a e caus'a, cà si mai demultu s'au facutu
dispusetiuni, ca episcopi si tiena sinóde diéesane
atunci, candu binele besericee si alu diéeseloru loru
incredintiate pretinde tinerca acelor'a. Ast'a e caus'a,
cà dupa constitutiunea besericee nóstre romane, recu-
noscute si de jurisdictiunea civila precumu inainte de
unirea cu besericea Romei asia si dupa aceea, dupa-
cumu ne marturisescu actele sinódeloru diéesane, s'au
tíenutu in archidiées'a gr. c. romana sinóde diéesane,
la cari sinóde au luat parte protopopii si deputatii
preotímei (si mirenii inca in cele economice si scola-
stice), si in saborulu generalu din 1732 in articulu I.
s'a dispusu, ca „atunci, candu nu se póte aduná sino-
dulu diéesanu generalu, se se tiena sinodu micu cu
doispradiece archidiaconi mai respectati din cleru,
dupacumu se vede din decisiunea sinodulu memoratu,
care decisiune in limb'a latina suna precumu urmédia:
„Cum episcopus pro pertractandis negotiis ecclesiasticis
totum venerabilem clerum titulo generalis synodi di-
versis locis et temporibus reassumendis adesse et fati-
gare onerosum nimis censeat, conclusum adeoque est,
ut pro similibus accurrentiis, adinstar normae a suo
praedecessore in similibus practisatae, duodenaria ex
ipsis dominis archidiaconis selectoribus domino epi-
scopo assistens consistorialis corona erigeretur.“

Lips'a sinódeloru diéesane e caus'a, cà si in con-
cordatulu pontificescu cu Maiestatea sa imperatulu
nostru Franciscu Iosifu I. incheiatu in 1855 s'a concesu,
ca se se tiena sinóde diéesane dupa institutiunile ca-
nonice, precumu aréta articulu IV. alu acestui con-
cordatu, care intre altele are si aceste: „Archiepiscopi-
loru si episcopiloru va fi iertatu a deprinde tóte, câte
intru gubernarea diéeseloru sale li se cuviniu, seau din
declaratíunea seau din dispusetiunea santeloru canóne,
dupa disciplin'a presinte a besericee, aprobata de san-
tulu scaunu, si mai cu alegere: . . . e) a conchiamá si a

tiené concilie provinciali si sinóde diéesane, dupa
norm'a ss. canóne, si a publicá actele loru.“

Foile nóstre romane publice, cunoscundu lips'a cea
mare si urgente a tinerca sinódeloru diéesane si pa-
trunse fiendu de folósele cele salutarie, cari aru resultá
pentru noi din tinerca sinódeloru diéesane, nu odata
cu cugetu curatu au redicatu glasu pentru tinerca sinó-
deloru diéesane, descoperindu aceea, cà ar fi tempulu
acumu, ca dupa atât'a doru si atâtea plansori se se tiena
sinóde diéesane. Acestu organu besericescu inca, mai
alesu in tractatulu „Despre sinóde cu privire la romanii
gr. cat.“ publicatu in nr. 1—4 din 1865, a espusu curatu
neamenat'a lipsa, de a tiené sinóde diéesane pentru
binele besericee si pentru organizarea diéeseloru ro-
mane unite.

Dorint'a foiloru romane publice, descoperita pen-
tru necesitatea tinerca diéeseloru sinóde, nu e numai a
loru si a aceluor barbati, pre cari contrarii sinódeloru
i numescu „svatosi;“ ci aceea e dorint'a comuna a intre-
gei preotími romane gr. c. din archidiées'a nóstra
romana de Alb'a-Iuli'a, care preotíme demultu doresce
si cu mare sete astépta tinerca sinódeloru diéesane
oftate, in cari sinóde protopopii si represintantii cleru-
lui nostru dinpreuna cu episcopi, cu amatii loru archi-
pastori, in contielegere buna se se consultedie despre
medie desvoltarei si inaintarei culturai religiósé si
morale, despre inbunatatírea starei scóleloru, a preoti-
loru si a dascaliloru, despre statulu fundurilor diéesa-
sane, despre ajutorint'a veduveloru si orfaniloru preo-
tiesci, despre càrtile necesarie pentru scólele si beseri-
cile romane, despre sterpirea abuseriloru si despre alte
obiepte de trebuintia pentru lipsele diéeseloru romane
gr. c.

Candu s'ar efeptuá comun'a dorintia a cleruriloru
romane in privint'a tinerca sinódeloru diéesane, atunci,
dupa parerea mea si a altoru binesentíturi, desiguru cle-
ruriloru nóstre romane s'ar cauza o bucuria fórté mare, si
afara de acést'a s'ar castigá si unu folosu insemnatu
pentru diéesele nóstre. Caci tienendu-se sinóde diéesa-
sane, prin ele s'aru dobendí informatiuni mai lamurite
si mai sigure despre lipsele adeverate ale besericeloru,
scóleloru si cleruriloru nóstre, informatiuni neaperate
inca si pentru sinodulu provincialu; s'aru staverí reguli,
statute mai nimerite, mai sigure, mai fructificátorie si
mai multiemitórie pentru diéesele romane; s'aru re-
solví indoelele, cari trebuie se se resolvedie in sinódele

dieceșane în puterea deciziunii conciliului de la Calcedon, carele la canoană 9 și 17 demanda, că „când se va întâmpla vreodată, se se caute la saborul eparchiei, eara de nu se va face destulul îndoirii la saborul eparchiei, se se caute la esarchulu obladuitoriu“; s'ar astupă și gur'a acelor'a, cari cu netinerea sinodelor diceșane se folosesc spre a batjocuri beseric'a noastră română gr. cat.; instituirea de a ține sinode a besericei noastre române, cu multa scumpătate pastrată de părinții noștri, s'ar întări spre folosul besericei și religiei noastre; ma și episcopii diceșelor noastre române la virtutile lor cele frumoase de până acum prin ținerea sinodelor dorite și-ar mai adăuga o floare frumoasă, carea le-ar mară onora înaintea amabilor și fi sufletești. Când, dăcu, s'aru ține sinodele dorite, aceste și alte multe foloșe s'aru castigă pentru beserica, școle, și diceșele noastre române.

Unii dintre contrarii ținerii sinodelor pământate neconsiderându foloșele cele multe, cari aru rezultă ținându-se acelea, știe Ddieu din ce cauză dăcu, că pentru sinodele diceșane se potescuse spese mari, și nu aru mai trebuî cu astfelu de spese îngreutate clerurile române, cari și de altminte sunt măsere și cuprinse cu greutate multe, și cari în aceste împregiurări fatale nu mai potă portă și spesele, ce s'aru face cu ocaziunea ținerii sinodelor. — Parerea și judecat'a acolor barbați, cari astfelu de greutate aduc înaintea împotr'a ținerii sinodelor diceșane, nu are nici o basă rațională; căci deși clerurile noastre române sunt reu provădute și cuprinse cu multe greutate, totuși după credința mea sunt în stare se potă și se potă cerende pentru ținerea sinodelor diceșane. Strămosii noștri romani au fostu cu multu mai măsere decât noi, au fostu în o stare cu multu mai vitregă decât cumu e starea de acum a clerurilor noastre; și totuși ei au potutu portă și se potă și sinodelor diceșane, în care dănsii au adus reguli salutari pentru clerulu și poporul romanu. Oare clerurile noastre române de acum, în o stare mai favorabilă decât cea veche, se nu potă face ce au făcutu părinții noștri sub jugulu celu amar și apăsătoriu alu sclăviei? Frații noștri romani gr. orientali în timpul nostru au potutu ține sinode diceșane pentru trebile beserice și ale școlilor; oare romanii gr. catolici pentru-ce se nu potă ține sinodele canoanice dorite pentru binele beserice, clerurilor și alu școlilor, care bine e mai împenitoriu decât averile lumesci? Multi dintre romanii noștri măsere, subtragându și bucatu din gur'a lor, numai cu multa sudoare potă pre la școli în locu departatu a și-cresce fiii pentru binele beserice și alu patriei; oare clerurile române unite cu ocaziunea ținerii sinodelor diceșane se nu fia în stare a spendă și sacrifică câți-va florini pentru binele comunu, care bine ar fructifică miie de bunetăți pentru clerurile române gr. cat.? —

Cu aceluși ocaziune nu potă trece cu vederea retacirea acolor contrarii ai besericei noastre, cari dăcu, că acei romani gr. c., cari redica vócea pentru ținerea sinodelor diceșane, aru lucră împotr'a intențiunii catolicismului, și că aceluși nu ar fi favorabilu sinodelor diceșane. — Încătu pentru parerea aieptată, me află necesitatu în acestu organu besericescu a dechiară în publicu, cumea astfelu de barbați nutrescu în anim'a lor o credință eroneă în privința catolicismului și a amicilor sinodelor diceșane:

a) Pentrucă, după cumu ne spune chiar și mîntea cea sanatoasă, nu acei barbați lucră împotr'a intențiunii

catolicismului, cari vorbesc pentru pastrarea instituțiilor salutari ale besericei dreptcredințoșe resariten și apusene, stăverite în privința ținerii sinodelor diceșane; ci împotr'a intențiunii catolicismului lucră cei ce latiescu lucruri retacite și malitioșe despre amicii sinodelor diceșane și despre catolicismulu celu adeveratu, care totdeun'a a fostu favorabilu și sprigionitoriu sinodelor diceșane, precumu se știe din istoria besericeșca, și precumu afara de alte multe documente ne arăta aceea deciziune a conciliului tridentinu, prin carea s'a ordonat, că „episcopii se țina sinode diceșane, și se se pedepsesca acei'a, cari nu ținu sinodele prescise;“ precumu mai încolo ne spune concordatul pontificescu cu Maestatea sa imperatulu nostru încheiatu în 1855, în care la articulu IV. punctulu e) prin lucrările catolicismului s'a pus, cumea episcopii potă chiamă și ține sinode diceșane după instituțiile canoanice.

b) Despre aceea, că catolicismulu a favoritu ținerea sinodelor diceșane, ne dovedesce și sinodulu diceșanu rom. cat. în 17 Aprilu anul 1822 ținutu, și care pentru diceș'a r. c. transilvană s'au adus statutu diceșane, cari s'au și tiparitu în limb'a latină.

c) Ne marturisesc literile chiamătorie la sinodulu naționalu de 1822 date prin arhiepiscopulu r. c. alu Strigonului Alesandru Rudnay, din cari litere se vede, că acestu arhiepiscopu înainte de a ține sinodulu naționalu a ordonat a se ține sinode diceșane pentru obiectele consultatiunilor sinodului naționalu, după cumu arăta următoriele cuvinte ale acestui arhiepiscopu estrase din acele litere: „Id tamen, quod in nostra tum fuit potestate, praestare cupientes, venerabiles fratres nostros, archi- et episcopos vacantiumque sedium vicarios capitulares, de serio nostro proposito synodum nationalem Posonii, mense Majo anni labentis, celebrandi, fecimus certiores, eosque, penes communicationem benigni rescripti regii, maiorem in modum hortabamur, ut objecta futurarum consultationum nostrarum, praecipue vero illud, quod revehendam universim morum integritatem, ecclesiasticam disciplinam, ac studiosae juventutis educationem respicit, collatis cum sacro suo senatu senioreque clero consiliis, pro singulari sua sapientia zeloque pastoralis expendere, synodum dioecesanam hoc fine quamprimum celebrare, eiusque conclusa ante exitum anni superioris nobiscum communicare non gravarentur.“ (Veda-se cartic'a diplomatică besericeșca scrisă de Georgiu Feyér, la pag. 503. n. 287.)

Gavrila Popu, canonicu.

Christosu e Ddieu adeveratu.

(finea.)

Dăca ne întelnimu cu vreunu omu străinu, vremu a ști înainte de tóte, că cine și de unde e? și prin respicarea respectivului despre sine ne știmu orientă atătu în cuvinte câtă și în portare față cu dănsulu. Pre Christosu încă lu-întreba arhieru dăcundu: „Juru-te pre Ddieulu celu viu, că se ne spuni nóue, tu esti Chr. Fiulu lui Ddieu? Si Isusu a respunsu grăindu: Tu dăci; dăcu vóue, că de acumu veti vedé pre fiulu omenescu șiedindu deadrépt'a Tata-lui și venindu pre nuorii ceriului.“¹⁾ „Tu esti Chr. imperatulu jidoviloru?“ întrebă

1) Mat. 26, 63—64.

Pilatu. „Tu dîci,“ respunse Isusu.¹⁾ Ioanu botezatoriulu fiindu prinsu, a tramisu pre invetiaccii sei la Isusu, pentrucá — spre a se convinge invetiaccii, cá Isusu e Ddieu — se lu intrebé: „Tu esti celu ce vini, au pre altulu se asteptámu?“²⁾ Isusu se provóca la minunile, ce le face, vrendu prin ast'a se arete, cumca unele minuni ca acestea omu moritoriu nu póte face, si díce: „Mergundu spuneti lui Ioanu cele ce ati vedíutu; orbii vedu, schiopii ambla, leprosii se curatiescu, surdii audu, mortii se scóla si seraciloru bine li-se vestesce.“³⁾ Apoi cátra poporu díce despre sine, cá e solu ddieescu si postesce de la dinsulu credintia, si acést'a nu pentru dí-s'a dinsului au a lui Ioanu botezatoriulu, ci pentru semnele, cari le face in numele Tata-lui. „De marturisescu eu de mine, marturi'a mea nu este adeverata; altulu este, carele marturisesce de mine; voi ati tramisu la Ioanu si a marturísitu adeverulu, eara eu nu de la omu iéu marturíá; acel'a erá facia ardiendu si luminandu, eara voi ati vrutu se ve bucurati intr'o óra de lumin'a lui. Eará eu am marturíá mai mare decâtu a lui Ioanu, ca lucrurile, cari mi-le a datu Tata-lu, se le seversiescu; acestea lucruri, cari le facu, marturisescu de mine, cá Tata-lu m'a tramesu.“ Cátra jidovi, cari lu intrebáu: „Tu esti Chr.? spune-ne nóue in fačia,“ respunde: „Dí-s'am vóue si voi n'ati credíutu; lucrurile, cari le facu in numele Parintelui meu, acele marturisescu de mine. Eu si Tata-lu un'a suntemu.“⁴⁾

Acetea tóte marturisescu, cá Isusu a fostu mai multu decâtu omu, prin urmare dara in persón'a lui Isusu ne intelnimu cu Ddieu, si nu numai cu omu; cáci si in formul'a botezului se pune pre sine intre Tata-lu si Spiritulu s., si-atribue perfectiuni ddieesci numindu-se pre sine sempiternu. „Aminu aminu dîcu vóue, mainainte de a fí Avraamu, eu sum.“⁵⁾ Díce, cá dinsulu are potere in ceriu si pre pamentu. „Datu-mi-s'a mie tóta poterea in ceriu si pre pamentu.“⁶⁾ Iértá pecatele. „Si ca se ve convingeti, cá fiulu omenescu are potere de a iertá pecatele, díce paralticului: tîe-ti dîcu, iea-ti patulu teu si ambla.“⁷⁾ Díce, cá are potere de a inviá mortii si a i judecá. „Aminu aminu dîcu vóue, cá va vení ór'a, si acum'a este, candu mortii voru audí vîersulu Fíiului lui Ddieu, si cari voru audí voru inviá. Si potere a datu lui, si judecata se faca, cáci fiu omenescu este.“⁸⁾ Au fost'a cinev'a intre moritori, carele se se respice asia? Intru adeveru nimenea. Si cuadeveratu decumv'a in tóta viati'a si in mórtea si in tóte faptele lui n'ar fí operatu poterea ddieirei: atunci fórté tare s'aru fí insielatu toti acei'a, cari — prelanga tóta nesuinti'a ereticiloru necurmata, de a trage la indoiéla adeverulu acest'a — in cursu de 18 secli au credíutu in dinsulu; atunci fórté s'au insielatu miliónele de martiri, miiele de misiunari, cari sciendu preabine, ce premiu le-a promis Mantuitoriulu apostoliloru sei si prin dîsii si loru („pentru numele meu veti persecvati de toti“), totusi nu s'au indoitu a-si pune si viati'a, marturísindu numele lui.

Christosu seau e acel'a, care se díce pre sine a fí, seau e unu inselatoriu; cev'a midilociiu nu este. Priviti mórtea si inviarea lui cea plina de minuni, si cauta se marturísiti cu sutasiulu, cumca „acést'a intru adeveru Fíiulu lui Ddieu a fostu!“ — Regi se nascu, coróne cadu si jacu in pulvere, popóre se stergu depre faci'a pamentului: ceriulu si pamentulu, casí candu nemic'a nu

s'ar templá, tóte stramutárele aceste le privesce cu celu mai rece indiferentismu. Omeni mari moru, si mórtea loru casiuna mai multe superari cumu si dincontr'a, se lauda seau se vituperédia, memori'a li-se ingrópa seau in unele cárti seau in columnele cutarui diurnalul, si tóta resplat'a le e: „Fia-le tierin'a usióra si memori'a eterna!“ Altcumu e lucrulu cu Christosu. Dinsulu si asta-di e acel'a, carele a fostu inainte de 18 secli si va fí in eternu; dinsulu e piétr'a din anghiu,¹⁾ lumin'a dreptatei, carea este intrebarea toturoru tempuriloru. Inca nu venise in lume si Tata-lu face minuni, tramite unu angeru²⁾, carele mierge la cea nascuta din trupu peccatosu si o dechiara curata si fóra de peccatu, si i anuntia, cá venindu plenirea tempului, dins'a fóra parte barbatésca va nasce fiu si i va chiamá numele lui Isusu. Cu ocasiunea nascerei angerii in ceriu se bucura, vîersuindu: „Marire intru cei de susu lui Ddieu si pre pamentu pace, între ómeni bunavoire;“ pastorii din giurulu Vitleimului prin angeru fíre indemnatu se mérga se i-se inchine;³⁾ la resaritu se ivesce ostea miraculósa, ce conduce pre cei trei regi, cari i aducu auru, smirna si temáia,⁴⁾ ceea ce insemná, cá celu nascutu e rege, Ddieu si omu; Erodu vre se-lu ucida, si cata angerulu Domnului indémna pre Iosifu, tata-lu nutritoriu a lui Isusu, se fuga in Egiptu;⁵⁾ betranulu Simeonu luandu-lu pre mani in baserica, candu a fostu dusu ca dupa legea lui Moise se-lu puna inainte Domnului, premaresece pre Ddieu, numindu-lu mantuirea lumii;⁶⁾ in etate de 12 ani aduce in confusiune pre carturarii din baserica Ierusalimului, esplicandu-le locurile scripturei cele mai grele,⁷⁾ cari carturari cu cea mai mare mirare asia se esprima: „Cumú póte se scia tóte, candu n'a invetiatu, deórace bine scimu, cá fiulu lui Iosifu este?“⁸⁾ Candu se botéza, Domnulu ceriului lu-numesce fiu iubitu.⁹⁾ In muntele Taborului se aréta cu stralucire divina.¹⁰⁾ Colo in gradin'a Getsemane, candu se luptá cu fric'a mortiei, angerulu Domnului lu-intaresce.¹¹⁾ — Nu, tóte aceste nu s'au potutu templá pentru unu simplu moritoriu, ci elu a trebuitu se fia Fíiulu lui Ddieu. De n'a fostu dinsulu Ddieu adevaratu, pre ce si-a potutu basá sentinti'a: „Adeveru adeveru dîcu vóue, cá de acumu inainte veti vedé ceriulu deschisu si angerii lui Ddieu suindu-se si pogorindu-se preste fiulu omenescu?“¹²⁾ Unde esiste acea potere omenésca, carea se póta domni preste legile naturei, ca dinsulu? Unde existe acea scientia, unde acea filosofia, unde acea potere magica, carea numai cu unu cuventu, numai atingundu cu pól'a vestmentului, numai luandu pulvere amestecata cu scuipitu, ar poté vindecá defectele si morburile ómeniloru, cumu a facutu dinsulu?¹³⁾ Existe óre potere omenésca pre pamentu, carea numai cu unu „tîe-ti dîcu scóla-te“ se póta inviá mortii, precumu fece dinsulu inviandu pre fét'a maimarelui sinagogiei si pre fiulu veduvei din Naim? Cine e in stare se transfientiedie ap'a in vinu, seau se sáture cu 5 pani si doi pesci preste 5000 de ómeni?¹⁴⁾ In decursulu secliloru cine dintre moritori a infrenatu poterea elementeloru naturei asia ca dinsulu? La mandatulu lui se alinédia marea inviforata;¹⁵⁾ cú voi'a lui pescele aduce in gura statirulu, spre a platí darea pentru sine si pentru Petru; dupa cuventulu lui se implu retiele de pesci, asia cátu se mai rumpu; ficulu se usca, ba si fientiele lu-

1) Mat. 27, 7. 2) Mat. 11, 2—6. 3) Mat. 11, 3—5. 4) 26, 63.
5) Ioanu 8, 58. 6) Mat. 28, 18. 7) Luc. 5, 24. 8) Ioan. 5, 25—27.

1) Mat. 2, 7—12. 2) 2, 13. 3) Mat. 2, 15. 4) Luc. 2, 29. 5) Luc. 2, 45. 6) Luc. 4, 22. 7) Mat. 3, 6; Mar. 1, 9; Luc. 3, 21.
8) Mat. 17, 2; Mar. 9, 2; Luc. 9, 29. 9) Luc. 22, 36. 10) Ioan. 1, 51.
11) Mat. 4, 23; Mar. 8, 23; Luc. 17, 12. 12) Luc. 7, 15. 13) Ioan. 11, 43. 14) Mar. 8., 1—5. 15) Mat. 8, 26.

mei spirituali se supunu lui. Óre numai omu a fostu acel'a, despre carele se scriu tóte acestea? Óre istori'a póte-ne mai aretá vreunu asemenea esemplu? Ba nu; elu singuru ca omu totodata a fostu Ddieu adevératu.

Mai incolo cine a fostu între moritori acel'a, carele cu atáta acuratétia se fia trasu perdéu'a depreste lucrurile venitórie? Elu a predísu, cá va fi vendutu prin Iud'a, cá ceialalti discipuli voru fugí, si cá Petru mainainte de ce ar cantá cocosiulu de trei ori se va lapedá de dinsulu; a predísu, cá va fi datu in manile jidoviloru si ale paganiloru, de la cari va suferí multe batjocuriri, va fi batutu, scuiptu, judecatu la mórte, si in urma va fi restignitu si ingropatu, inse dupa trei díle va inviá,¹⁾ dupa cari se va inaltí la ceriu.²⁾ Tóte acestea numai ca omu nu le a potutu scí de la sine. Cáci prelanga tóte cá din ur'a jidoviloru si din persecutiunile, cari le a suferitu si mainainte din partea loru, a potutu conchide, cá au de cugetu se-lu ucida; totusi inpregiurárele, ce aveáu se se desfasiure pre atunci, si anumitu cá Iud'a va se vendia pre invetiatoriulu seu, singuru numai ca ómu n'a potutu se le scia; cu atátu mai puçinu lapedarea din partea lui Petru, fiendca acest'a prelanga ce cá in credintia intreceá pre toti ceialalti, totodata aretá semne de o atare taría a animei, cu carea promiteá, cá nici in casu de morte nu va se nege pre invetiatoriulu seu; apoi eara, cá dinsulu va fi datu in man'a paganiloru, ca omu cu atát'a mai puçinu a potutu-o scí, cu cátu e constatatu, cá tóta caus'a lui a fostu religiunnaria, deci dupa legile lui Moise aveá de a fi judecatu prin sinediulu evreescu, si afara de aceea piedéps'a restignirei nefiendu in dátina la jidovi, ci baterca cu pietri, elu a potutu se-si aduca aminte de uciderea cu pietri, eara cá-lu voru restigni, numai ca omu nicedecátu nu poteá se-si aduca aminte, dreptce a trebuitu se fia Ddieu adevératu. Apoi cu privire la inviarc si inaltiarea la ceriu, acestea suntu nesce lucruri, cari precumu nu se potu infientiá dúpá legile naturei, togm'a asia nici nu se potu prevedé cu singur'a minte omenésca.

Si déca s'ar affá cinev'a, carele se nu créda cele premise, elu véda! Si cine ar fi in stare macaru numai un'a din premise a o demintí, inse cu argumente ponderóse si valide, acel'a ar fi demnu, ca se-lu adoredie lumea intréga; inse acést'a n'a succesu si nu va succede pana-i lumea nece la o capacitate ingeniósa; deaceea noi cadiendu cu faci'a la pamentu, marturissimu, cá I. Chr. e Fiiulu lui Ddieu si Ddieu adevératu. Si decumv'a Chr. n'ar fi Ddieu, atunci ar trebuí se cademu in dubietate, cá óre este Ddieu in ceriu, carele se se ingrigésca de lume? „Ba nu; nu este Ddieu in ceriu, déca unu omu a potutu precugetá si efeptuí nesce scopuri asia gigantice, cátu, usurpandu numele lui Ddieu, se-si atribuéscá síe cea mai mare onóre.“ (Opiniunea lui Napoleonu I. despre Christosu.)

Viati'a omului fóra credintia infalibila e amara ca patimirea fóra causa, e rece si fiorósa ca intunereculu mormentului; fóra credintia infalibila omulu e nemic'a si tóte cu dinsulu suntu nemic'a. Acést'a marturíá trista o aréta omenimea pe tempulu venirei lui Isusu. Periodulu celu inainte de Chr. asia lu afla cercatoriulu atentu, ca pre unu gigante seuu uriasiu, carele cu man'a sa si-ínfinge sabi'a in pieptu, fóra inse de a si-poté stinge viati'a. Ddieu prin curcubeu a asigurat pre omu, cá mai multu nu va esundá lumea cu diluviu; inse pecatulu, ca

lav'a Etniei tienuturile deprin pregiuru, asia a esundatu lumea, lasandu dupa sine in fruptele sale cele intristatórie intunecime spirituale si corumpere sociale. Paganimea nu poteá produce altu cev'a decátu necredintia, desordine, adultatia filosofica, barbarismu, care intru asemenea caracterisédia pre domnitoriu ca pre slavu; furi'a e productulu paganimei, carea atátu in celu invingatoriu cátu si in celu invinsu se aréta. Mirare e dara, déca nerusínarea, inghitiandu si ultim'a picatura a curatíei, pre urma dinaintea desperarei si a uritului viatiei si-cautá refugiu in sinucidere? Mirare e, déca Stoicii si Epicureii si aperáu asia tare absurditátile sale?

Se paru mai cu nepotintia superstitionile, cu cari ne intelnimu pre acelu tempu. Ceriulu pentru fiece ddieire nóua erá deschisu si fiacine dupa gustulu seu si-alegeá unu idolu, pre care-lu dechiará de dieu. De la superstitione (care a dorere si asta-di nu e cu totulu sterpita) asteptáu tóte, prin ea esplicáu tote, asia cátu fiacare omu mai avutu trebuiá se tiena între sclavii sei si cáte unu auguru magicu.¹⁾ Fetele de maritatu, tenerii cari postíá averi, femeile cari doriá se fia mame, toti si tóte si-cautáu chei'a fericirei in labirintulu insielatoriu alu artei magice.²⁾ Coruptiunea pana acolo a fostu mersu, cátu desfatarca popóreloru nu mai steteá in alt'a, decátu in fapte nemorali³⁾ si in curiositate de a se luptá cu animale selbatece.⁴⁾ Luesulu si lenea s'a fostu prefacutu asia in usu, cátu „uríáu si lumin'a sórelui, pentrucá o capetáu in daru.“⁵⁾ Iérn'a cautáu flori, vér'a néu'a. Scimu apoi ce sórte aveáu sclavii, deórace ne marturissese istori'a, cá cuventulu acesta „omenime“ la pagani nu erá cunoscutu. Insu-si la jidovi, pastratorii credintiei cei adevérate, cutótecá nu si-uitase cu totulu de religiunea strabuniloru, totusi rugin'a partideloru religiunnarie si civili a fostu consumatu credinti'a avitica. Adevératu, cá uneori cáte unu filosofu caracterisá coruptiunea si reutatea seclului seu; inse mustrarea lui, ca radiele cele frante ale sórelui apunatoriu, remaneá fóra inpresiune. Adevératu, cá Socrate voi se conduca omenimea la virtute, si mai bine mori, decátu se se abata de la propusetiunea sa, carea erá monoteismulu; inse si atari filosofi numai pre concetatiunii sei i consideráu ca pre deaprópele seu, amórea loru cátra omenime se restringíá între marginile cetatiei sale.⁶⁾ Mai incolo fal'a cea rece, egoistica, ce o vedesce Socrate, nici greciloru nu erá placuta.⁷⁾ Pre Platone pentru elocventi'a cea mare le placeá a lu numí dieu, inse, dupa siag'a lui Bossuet, „acestu dieu dintre altariile dieiloru nemorali nici macaru unulu n'a potutu restorná.“

In confusiunea acésta mare, candu pasiunile eráu cu totulu desfrenate si candu slaví'a si tiraní'a domniá, se aréta stéu'a lui Iacobu, Rescumparatoriulu celu demultu promis. Intr'unu modu nemaiauditu propunc nesce invetiaturi ceresci si realitatea acelor'a o documentédia prin semne straordinarie; de la ómenii afundati in marea fóradelegiloru pretinde virtuti splendide, dar dinsulu inca premierge cu unu esemplu nemaivediutu. Viati'a lui cu invetiatur'a lui e perfectu consunatoria. Despre cele mai ponderóse si mai sublime adevéruri vorbesce in modulu celu mai simplu si mai naturale, casí unulu, ce s'a nascutu in glori'a cea eterna si posiede atotsienti'a. Tóte insusírile, cáte se concentrédia in dinsulu, marturissescu, cá elu este modelulu per-

1) Mat. 28, 6; Mar. 16, 6; Luc. 24, 5; Ioan. 20, 9; Fapt. ap. 2, 24; 10, 40. — 2) Mar. 16, 9; Luc. 24, 51; Ioan. 3, 13; Fapt. ap. 1, 9.

1) Pliniu XI. 95. 2) Apuleiu, met. 5. 3) Svet. in Ner. 11. 4) Martiale III. 3—51. 87. 5) Senec'a, ep. 18. 100. pauperis cella. 6) Platone, apolog. Socr. p. 40.; Euthyd. p. 272.; de republ. VI. p. 406. 7) Xenoph. n. em. IV. 8. 4—11.

fectiunei. — Bas'a invetiaturei sale e amórea. „Iubesc pre Domnulu Ddieulu teu, iubesc pre deaprópele teu,“ ast'a e institutiunea, carea a misicatu lumea materiale si spirituale de la unu polu pana la celalaltu. Pana in tempulu acest'a mintea marginita erá foculariulu, in care se concentrá si din care se respandiá radiele scientiei omenesci; pana in tempulu acest'a osi'a lunei stá din egoismu, prelanga care se intorceá rótele superbíei si ale desfrenarei; pana in tempulu acest'a societatea numai poterea sabiei o cunósce, sabi'a erá uniculu midilocu, cu care se poteá castigá laurea; pana in tempulu acest'a afara de Ddieu tóte eráu diei. Se aréta Chr., si tóte ieau alta fačia. „Eu sum viati'a, calea si adeverulu“ díce dinsulu, si arm'a nepotintiósá a ratiunei debile cade in pulvere. Elu invétia: „Tóte câte vreti se ve faca vóue ómenii, si voi faceti loru; iubiti pre dusimanií vostri; faceti bine si dati inpromutu nemicu asteptandu, si veti avé plata multa;“ ¹⁾ si dupa invetiatur'a acést'a egoismulu se preface in amóre, superbí'a in umilintia. Elu invétia: unu Ddieu este, totu omulu e egal, si toti suntemu fiii unui si aceluiasi parinte; si dupa invetiatur'a acést'a altarietele idoliloru se cutropescu, cétia superstitiunei se resfirédia, si cu totulu alta lume religiósá se deschide inaintea popóreloru; in loculu violintiei pasiesce dreptate, in loculu servitutiei egalitate si libertate.

Si cátu e de miraculósá asta straformare a lucruriloru religióse intr'o era, candu nimenui nece prin capu nu-i treceá, cà dóra afara de forti'a brutala ar mai esiste si alte midilóce, cu cari s'ar poté tiené in frenu lumea demoralisata! Decumv'a scienti'a, carea o predicá, ar fi in armoniá cu sentírile ómeniloru; decumv'a sacrificiulu, care-lu poftesce, s'ar poté aduce pre usioru; decum'va met'a, càtra care ne indetoresce a nesuí, s'ar poté ajunge aici pre pamentu: nu ne amu poté mirá de realizarea scopului seu. Dara elu in midiloculu tuturoru predica: „Cine vre se vina dupa mine, se se lápede de sine si se si-íee crucea sa;“ si eara: „Se nu ve para, cà am venitu se aruncu pace, ci sabia.“ ²⁾ Nice le promite discipuliloru sei cev'a demnitáti mari lumesci, ci apriatu le spune: „Si veti fi uriti de toti pentru numele mieu.“ ³⁾ Totu, ce le promite, e cuprinsu in cuventele: „Eara celu ce va rabdá pana in capetu, acel'a se va mantuí.“ — Spre infientiarea scopului seu nu-si formédia partide, nu face aliantia cu poterile lumesci, nu si-castiga ajutoriu prin promisiuni, nu se intogmesce dupa inpregiurári; elu vre se invinga lumea, si ce face? Si-alege 12 pescari; cercustárilu nu le considera, ci, in locu de a mierge cu dinsele parelelu, se opune loru; nu se ingrigesce inainte de poderi consócie; nu multu face din opiniunile si partidele ómeniloru; nu-i pasa de inimici, nu de mintiunile contrariloru, nu cauta cumu-lu caracterisédia. Nu. Si totusi voiesce, ca lumea se-lu respectedie. — Politicii incungiurati de arcu si sabia asteptáu ca se innece in sange miele asecliloru lui; inse elu nu se teme. Eruditií si filosofii pandescu, ca se-i póta nimici tóte institutiunile; inse elu asia lucra, ca cumu nice n'ar existe filosofía in lume. Ce incredere póte fi acést'a? Elu scie, cà nu-i voru lipsí asecli; elu sente, cà in totu tempulu si in totu loculu si din tóte gradurile se voru aflá de acei'a, cari i voru primí mantuitóri'a invetiatura, fóra ca mainainte se se togmésca cu dinsii; ba, ce-i mai multu, intaresce, cà invetiatur'a lui trebue se stee pana la finea lunei. „Ceriulu si pamentulu voru trece, eara

cuventele mele nu voru trece,“ si „portile iadului nu voru invinge beseric'a mea.“ Elu nu se indoiesce nicidecumu despre progresulu invetiaturei sale; elu e certu despre viati'a si triumfulu ei. Intru adeveru acestea tóte suntu mai multu, decâtu spre ce ar fi capace unu simplu omu!

E sciutu, cà tesauru, scientia, elocvintia suntu atotpotinte pre pamentu, si decumv'a acestea s'aru fi unitu intru sine spre latírea crestinismului, atunci nu ne amu poté mirá de efectele lui cele inopante. Inse precumu vócea lui Ddieu din rugulu celu ce ardeá, fóra inse ca se dearda, se aude de Moise: asia poterea cea inspirata si neresistibila a crestinismului, precumu si aceea, cà invetiatur'a lui stá de 18 secli si jumetate, aréta, cumca auctorulu religiunei crestine e mai multu decâtu omu, cumca e Ddieu; pentrucà nesce barbati fóra invetiatura, fóra tesaurulu lui Cresu, numai singuru cu poterea cuventului nemaiestritu, nu poteá se convinga pre ómeni despre adeveratatea predicarei sale, déca acést'a nu erá proptita de potere, prevedintia si gratia ddiéscá. A viatiuí dupa legile credintiei, a domní dupa legile iubirei, a petrece dupa legile abnegarei de sine: acestea tóte se cuprindu in cartea de lege a evangeliiei. Inse a crede numai pentrucà ne díce unu omu, candu totu omulu ar voí se fia o autoritate; a iubí pre amicu si inimicu numai pentrucà asia ne indémna unu omu, candu cuventulu iubirei si in cerculu familiare devenise numai o ironiá; a se abnegá si torturá cinev'a pre sine atunci, candu n'are nece o sperare de premiulu unei viatie venitorie: erá cu nepotintia, candu si asta-di dupa 18½ secli multoru crestini totu inca le pare greu jugulu lui Christosu. Nu, superbí'a ratiunei numai Ddieu o a potutu umilí prin credintia; egoismulu numai Ddieu l'a potutu stramutá in iubire prin iubirea sa cea mare, ce o aveá càtra genulu umanu; coruptiunea omenimei numai Ddieu o a potutu infrená prin speranti'a in o viatia venitoria. Intru adeveru acel'a, carele a fostu in stare a invinge tóte acestea, a trebuitu se fia Ddieu adeveratu, si tóta invetiatur'a contraria remane si va remané porurea fóra sucesu; deci indesiertu si-batu capulu ratiualistii cu argumentele loru cele fluctuante si seci, cà cu acelea nemica nu scadu din auctoritatea lui Christosu, carele e Ddieu adeveratu si de o natura cu Tata-lu. —

Eaca dara, cà incátu me lasara marginitele poderi, aretai din s. scriptura si din alti scrietori pre acel'a, carele ne-a facutu pre noi eredi imperatíei sale ceresci. Sentiescu, sciu si marturisescu cu s. Ioanu gura-deauru, ¹⁾ cà „apucandu-me de asia cev'a, ce coversiesce debilele-mi poderi, numai nesuinti'a-mi cea buna póte avé meritulu seu.“

Blasiu 1866.

Teod. Petrisioru, teologu.

Monumentulu „Andreiu Muresianu.“

Nefericit'a mórte a laureatului poetu lasà in urm'a sa dorere si amaretiune; dorere mai cu taría sentíta acumu, candu fiacare romanu crede, cà déca ar mai existe unu A. Muresianu; déca si-ar mai incordá lir'a si ar mai scóte câte v'a acorduri ceresci — numai lui proprie, — cari farmeca, supunu, si atragu neresistibilu; déca in fine ar mai emite nescari accente de o indignatiune nobila, cari loviáu odata órb'a neunire:

¹⁾ Luc. 6, 35. ²⁾ Mat. 10, 34—5. ³⁾ Mat. 10, 22.

¹⁾ Chrysost. de sacerdotio cap. 16.

atunci aru încetá sfasiarile între fiii de o mama, aru mai încetá insipidele polemíe, ce adi recescu si instrainédiá anímele. Ceea ce inse face acést'a pierdere mai sentíta si mai dorerósa, este pentru mine acelu incidinte de tanguitu, trecutu cu vederea de o. publicu, ce vátema pietatea si reverinti'a, cu carea trebuie se se póрте totu natulu càtra memori'a acestui barbatu raru; este manier'a de a mestecá acestu nume scumpu in disputele triviali si in espeptoratiunele pasionate, cari s'au redicatu pentru fundulu „*conviptului tractului Faragau*,” dreptu monumentulu „*Andrei Muresianu*.”

Istori'a acestui conviptu contine date si fapte, prin cari se maltractédiá memori'a, si intemplári, prin cari se insulta si deride respectulu detoritu poetului national. Se scie din diurnale, cumca tractulu Faragaului cu unu zelu raru, ce se prefacú in urma in patimi totu asia de rare, se inpulpá la radicareá fundului cestiunatu. „*Quidquid agis, age prudenter et respice finem*,” dice latinulu. Pre semne acestu adevéru nu reusíse a patrunde niceodata in acestu remarcabilu tractu. Fóra picu de precugetare, ca impinsi de atare mana misteriósa, subscriu tractualii cu d. protopopu in frunte cu o emulatiune demna de imitatu. Se intempla ce se intempla, cà in cele din urma i vedemu dismembrati in partit'a Vitéz si partit'a protopopu Chetianu, incaierati, certandu-se intr'unu modu nedemnu; ma nu-i tiene ispit'a numai in umbra, nu se sentu multiamiti de a se fi facutu de risu strainiloru depre acolo, ci se cobóra in aren'a publicitatiei, mai amarescu si publiculu cu certele loru cele de tanguitu. „*Telegrafulu romanu*” intr'unu articlu, — alu carui'a cuprinsu, in urm'a procesului intentatu de d. Vitéz incontr'a autorelui pentru unu altu articlu de contienutu sinonimu cu cestu de acumu la magistratur'a de Sabiiu, se confirma din partea auctorului cu documente, cari pana candu nu se demintiescu eara-si prin vreunu organu publicu, ce nu sciu se se fia intemplat, sum indreptatítu a le admite de bani buni, — in acelu articlu dícu auctorulu provóca pre d. Vitéz cu indresné'l'a si increderea, ce dà dreptatea, ca se urgiteze sentinti'a finale a procesului, se lu faca a-si luá resplat'a meritata pentru calumniarea, de carea este acusat. Dara cu mirare vedu, cà d. Vitéz, prelanga tóta susceptibilitatea sa caracteristica, tace tacerea celoru fericiti in Domnulu si observédiá unu feliu de tolerantia prea mare si nepropria naturei sale fácia cu parintele auctorului in agendele conviptului, pre carele, nu sciu sub ce titlu, singuru l'a scapatu de jugulu executiei. Cumu dícu, „*Telegrafulu*” ne lamuresce stadiulu acestui lucru, seau mai bine originea si defasiorarea lui. Se spune adeca verde pre temeiu de documente, cumca „originea fundului este insielatiune, momela, amagiri, masc'a unei specule private, ceea ce vediendu mai tardíu cei sedusi la subscrieri si recusandu rafuirea contingentulni subsemnatu, se esecvara cu tóta crudímea, se aduseru familie intr'unu tempu de calamitate publica, de fomete, la marginea perirei, la sapa de lemnu; se vorbesce mai incolo de esactiuni, si impilári, de mancatórie, de interusurie nelegiuite si fóra sufletu, spre cari se aplecara acei bani de filantropía fortiata, etc.”

Si acesti bani se oferescu acumu pentru monumentulu lui A. Muresianu! Óre astfeliu de monumentu se merite A. Muresianu?! Printre astfeliu de escese si inumanítati se se mestece numele celu nemaculatu?! . . . Ce ar díce omulu celu mai sinceru, crestinulu celu mai dreptu, barbatulu, ce in tóta viati'a sa combatú cu taría nelegiuirile si nedreptatea, detestá cu viersu pa-

trundietoriu apesarea romanului prin strainu? Ce ar face, candu, restornandu tierin'a mormentului, ar vedé la capulu seu monumentulu radicatu pre banii — precumu cu multu adevéru dice acelasi auctoriu — „insielati si esecvati sub blastemulu mosiloru si lácremele buneloru;” monumentulu, la carele miiele romani din tractu aru cautá cu lácremele maníei si necasului, ear nu ale pietatei si dorerei? Ce ar sentí candu ar audí sgomotulu confusu de típetele celui ce-si plange boulu de la esle, ce se vende pentru monumentulu Muresianu, si de dob'a licitatorului, ce striga din tóte plumanele? Acest'a se fia óre monumentulu lui A. Muresianu? — — —

Nu voiu a preocupá preaintielépt'a deliberare si matur'a decisiune a ven. consistoriu metropolitanu, unde este actú strapusa acést'a cestíune, ci numai umilitu miéu voia a mi-manifestá dorinti'a si opiniunea, ca in favórea stimei acelu scumpu nume, in interesulu lini-scei familíeloru, acelasi veneratu se binevoiesca a trage desub dispunerea celoru interesati acestu fundu de cérta si turburare, ce atítia ur'a si nutresce neliniscea in casele preotiloru tractului. —

Nu me potu abtiené de a nu face domnului auctoru alu desu-amintitului articlu, Isidoru Chetianu, juristu patruanitu, fiulu domnului protopopu Chetianu, unele reflexiuni; cu atátu mai vertosu, càci d. juristu este forma de corespundinte alu partitei Chetianu-Popu. Anumitu ce vre d. lui in articlulu seu a intielege in sentinti'a „prin documente am adevéritu, cà domnulu Vitéz a insielatu o plenipotintia, a carei'a cuprinsu si limba numai d. lui o scie?” Dóra nu vre a atribuí o superioritate intelectuale atátu de mare si o elegancia de limba atátu de inalta domnului Vitéz, încátu preotii si intieliginti'a unui tractu asia renumitu, cu reverendisimulu parinte alu d. sale in frunte, se nu-lu fia intielesu? — Trecu preste mirarea, ce lu cuprinde despre inconstantia preotiloru tractuali si despre debilitatea (cumu se esprima) de a se vende pentru unu blidu de linte; càci bagsém'a si aici s'a adevéritu, cà exemplele prepusiloru bune rele suntu atragatórie pentru supusi. Ceea ce inse me chiaru sparia si mi-aduce aminte de dílele cele de apoi, candu se va scolá fetioru incontr'a parintelui este acus'a indirecta, ce o face parintelui seu prin cuventele: „Suntu preoti, cari lucra spre ruinarea, corumperea si nefericirea poporului; cari in locu se cladésca, surupa, in locu se aduca lumina, reiépta cele mai debile radie; cari suntu esemplulu reului si incurca pre multi din turmele loru.” Au nu suntu acestea defepte neiertate unui preotu, nu suntu neglijentia condemnabila? Ba nu, nu suntu óre chiaru transgresiuni demne de admonitiuni, mustrári si de censurele cele mai aspre? Scurtu, nu suntu óre escese si abateri, ce protopopulu esactu, dupa-ce gata cu midilócele competintiei sale, le deferescé numai decátu la locurile mai inalte spre remediare? Spuna-mi acumu d. juristu o atare mesura luata de parintele seu! Ori se spunu eu, cumca chiaru escesele — nu dupa referat'a parintelui d. sale, ci pre alte cale — venite la cunoscintia veneratului consistoriu si de acest'a sententiate, zacu neesecutate de a uritulu la oficiulu protopopescu? Mai bine faceá drept'aceea, déca aduceá aminte parintelui seu mainainte, de a fi câtu de rigorosu in oficiu, decátu acusandu post festa — desí predreptulu — preotii tractuali si maculandu estmodu fóra voi'a sa si pre parintele seu.

La reinceperea cursului sco- lasticu.

Frați de unu sange si de o mama!
Musele denou ne chiama
Cu sonór'a loru cantare
La progresu in luminare.

Asta-di Rom'a cea betrana
Depre culmea aventina
Vér'sa tonu de armonía
Preste intrég'a Romanía;

Aventinulu ear resuna,
Plinu de gloria strabuna,
Si Parnasulu se falesce,
Cà romanulu propasiesce;

Fiii Romei in tredíre
Cu unu cugetu si o sentíre
Toti alér'ga cu silintía
La a Minervei locuintia.

Tempi trecura cu furtune
Preste aceste tieri strabune,
Candu a varvariloru glóta
A-innecatu lumin'a tóta;

Inse tu, brave romanel!
Nici sub gentile pagane
N'ai datu glori'a strabuna
Si a stramosiloru cununa;

Clio, mam'a istoríei,
A nascutu si Romaníei
Eroi cu brație vengióse,
Ce au datu fapte glorióse.

Deci cu toti intr'o unire,
Fratiloru, la propasíre!
Se lucésca Rom'a cara
Preste a lunei largi otara!

Naseudu in Octobre 1866.

I. Papiu.

Corespondintie.

Clusiu, 28 Decembre 1866.

In nru. 23 alu „Sionului r.“ cu datulu 14 Noembre a. c. a aparutu a corespondintia anonima, in carea starea institutiunei religiose a tenerimei romane din gimnasiulu r. c. de aici se descrie cu cele mai negre colori, dedupa cari judecandu omulu ar trebui se vina la aceea credintia, cà moralitatea si prin urmare fitori'a fericire a dîsei tenerimi ar fí espusa celui mai invederatu periclu. Dar inse se cautámu puçintelu la cuprinsulu acestei corespondintie.

Mai antáiu corespondintele díce, „cà a urmaritu de vreo câti-va ani liceulu r. c. de aici, si cà ar fí aflu intr'insulu destule midilóce, prin cari omulu ar poté sperá desvoltarea si cultur'a baiatiloru nostri, dar cà aceste aru remané nefolosite, ma cà ar fí observatu casuri, candu noi ne-amu trasu baiatii de la calea fericirei.“ Cari su casurile acele? — Trece apoi la religia si díce, „cà in anii trecuti se propunea studintiloru romani laolalta cu cei de alta natiunalitate decàtra unu profesor u versatu in scientia, barbatu de specialitate, carele si-a consacratu viati'a

spre acestu oficiu si carele nu are alta grigia decátu aceea.“ — Vine apoi de ne spune, „cà ven. consistoriu metropolitanu gr. cat. ar ff castigatu licintia de a se propune religi'a pentru studintii romani in limb'a materna; si asie acumu de vreo doi ani studintiloru romani li se propune religi'a romanesc, dar cu atâta nepasare si negligintia, încátu bietii studintii romani mai cà nu seiu nemic'a din religia. Din istori'a besericésca nici vorba nu e se se propuna cev'a.“ Cumu te a lasatu sufletulu, ca in adeveru „fóra sfiire“ s'o díci acést'a in publicu! Dar istori'a besericésca a canonicului Ratiu, ce se propune in a opt'a clasa, ce e? — Apoi esclama: „Erá mai bine se remana studintii romani acolo, de unde s'au luatu si unde secerá cev'a folóse.“ Nu s'au luatu, Domnule, de nime, ci s'au luatu ei insi-si. — Díce mai incolo: „Cuadeveratu avemu consiliariu de scóle, dar mari'a sa e ocupatu cu trebi private si ale oficiului si cà nici o grigia n'ar avé de studintii romani de aici; cà consistoriulu ar fí departe; se asia cu sange rece si cu dorere trebuie se se uite la abusulu, ci se face fóra picu de sfiire.“ Ai grelusi in capu, Domnule, cari ti-ghidele creerii, de vedi asia cev'a? — In fine observédia, cà „au trecutu dúce luni, decandu s'a inceputu anulu scolasticu, si romanarii nostri inca n'au prinsu religi'a in mana, inca n'au avutu o óra de prelegere. (!?)“

Trista infaçiosiare cuadeveratu! Si firesce cà dupa-ce religi'a studintiloru romani in respectivulu gimnasiu li se propune decàtra pp. oo. dd. parochi si protopopi respectivi, asupra-le trebuie se cada tóta imputarea. Inse eu, carele iubescu dreptatea si mi-place a recunósce binefacerea si ostenél'a fostiloru mici profesori, — neaflandu-se o péna mai stimata — me sentiu detoriu a dechiará inaintea publicului romanu, cumca tóta corespundintia nu e decátu o mistificatiune reutatiósa. Si ca nu cumv'a on. publicu romanu si mai alesu parintii prunciloru de la gimn. de aici se vina in aceea retacire, ca se créda, cumca copiii loru prin „abusulu fóra picu de sfiire“ au ajunsu la prepast'a perirei morali, subscrisulu ca unulu, carele am absolvatu gimn. r. c. de aici in anulu scol. 1864/5, am maturizatu din religia romanesc si am fostu unu factoru in tréb'a aceea, ca se invetiámu religi'a romanesc, mi-iéu voia a aretá adeverat'a stare a lucrului, lasandu apoi se judece oríscine, cà avut'a corespundintele anonimu causa a improsicá cu tin'a calumniiei asupr'a respectiviloru profesori si a i aduce in prepusu, ca candu nu le ar pasá de propasirea tenerimei atátu in religia câtu si in moralitate. —

E lucru cunoscutu, cà profesur'a de limb'a romana la gimn. r. c. din Clusiu s'a infientiatu in anulu 1850 cu unu salariu anualu de 150 fl., dar numai ca studiú extraordinariu si numai cu dúce óre de propunere pe septemana, si adeca un'a la clas'a 5. si 6., alt'a la a 7. si 8. — Acést'a profesura fù atunci indata conferita fostului parochu si protopopu I. Negrutiu Fekete, carele o si tienù pana in 1862, candu promovendu-se de canonicu metropolitanu si stramutandu-se la Blasiu, deveni in vacantia si se conferi urmatoriului aceluiasi, reverendisimului d. protopopu Ioanu Pamfilie.

Cumca prelanga 2 óre de prelegere pre septemana studintii romani si unguri, oblegati de a ascultá si limb'a romana, cev'a pasi gigantici nu poteá se faca, de sine se intielege. Acést'a scadere o sentiá mai alesu acei studintii romani, cari absolvindu gimnasiulu si-alegeá statulu preotiescu si cari in seminariile nóstre, mai cudeosebire in celu archidiecesanu din Blasiu, unde tóte studiile se propunu in limb'a materna, togm'a din privintia acést'a intempináu cele mai mari geutáti. Deci spre a ne deprinde câtu decátu intru invetiarea studiiloru in limb'a materna, in tómn'a anului 1863 noi fostii atunci studintii din a 7. si 8. clasa ne amu rogatu de p. o. d. protopopu I. Pamfilie, ca se binevoiesca a ne prelege din religia in limb'a romana la numitele dúce clase; ceea ce promitiendu-ne, prin p. o. domni'a sa amu suplicatu la m. ordinariatu metropolitanu, ca se ni se concéda a invetiá religi'a romanesc la p. o. d. Pamfilie, ce amu si dobenditu cu aceea obliga-

tiune, ca de aici înainte studintii romani din clasele a 7. si 8. se invetie religi'a in limb'a loru materna, precumu si esamenulu de maturitate se-lu puna romanesce. Acést'a s'a facutu cunoscutu si respectivulu oficiolatu gimnasiálu.

Noi ne-amu procuratu studiulu de religia din Blasiu, precumu si istori'a besericésca a canonicului Ratiu; amu studiatu, dupa metod'a din Blasiu, moralulu si dogm'a, eara in a 8. clasa in semestrulu II. istori'a besericésca. Acést'a sistema e si la r. catolici. Asia amu invetiatu noi studintii de atunci, asia urmatorii nostri, si asia invétia si adi. Si acést'a sarcina reverendisimulu d. protop. I. Pamfilie — din amóre si interesulu de obsce — a primit'o fóra neci o remuneratiune. Óre póte se fia aici „abusu," Domnule Corespundinte? Eu sum convinsu, cà nici D. ta nu credi asia cev'a.

Cu inceputulu anulu scol. 1864/5 doriá toti studintii romani a invetiá religi'a romanesce. Si asia cei din gimn. superioru s'au insinuatú toti la p. o. d. Pamfilie. Din gimn. inferioru inca s'au fostu insinuatú cu totii; dar fiendu fórté numerosi, s'au primitu numai acei'a, cari au venitu de la alte institute nema-giare si le erá greu a studiá in o limba loru necunoscuta. In acestu anu, indata dupa-ce a urmatu preainalt'a sanctiunare a articlului de limba adusu in diét'a de la Sabiiu, in lun'a lui Aprile, studintii romani din intregu gimnasiulu intr'o suplic'a motivata si inaintata la m. ordinariatu metrop. prin p. o. d. prot. Pamfilie cerura, ca acelasi maritu se se indure gratiosu a midilóc de la locurile mai inalte, ca se se numésca la respectivulu gimnasu unu profesor ordinariu de limb'a romana si religiune cu dreptu completu si definitivu de a poté luá parte la tóte siedintiele profesoralu cu votu decisivu, precumu e p. e. in Oradea-mare, in Bai'a-mare si in alte locuri prin Ungari'a; precumu si ca se fia indreptatiti a poté serbá serbatorile normali romane si frecventá cultulu divin in beseric'a parochiala romana din locu. — Si pana ce ar urmá cev'a resolutiune in acést'a cauza momentósa, p. o. d. protopopu Pamfilie, prelanga tóta greutatea oficiului d. sale — avendu a administrá unulu dintre cele mai intinse districte archidiecesane, — mai luá asupra-si, de a propune prelanga limb'a romana studiulu religiunei si in anulu scol. trecutú 1865/6 la toti studintii romani gr. c. din gimnasiulu superioru si la mai multi din celu inferioru.

Pasii mai susu atinsi ceidreptu pana acumu n'avura altu efeptu, decátu cà, precumu am intielesu, s'ar fi ordinaru prin escelint'i'a sa episcopulu r. c. alu Transilvaniei, Fogarasi, ca in tóte institutele de invetiamentu desub directoratulu supr. alu escelintiei sale romanii, ce s'aru afá pre la acele institute, in serbatorile romane se nu se oblege a mierge la prelegeri, si cà si-potu frecventá cultulu divin in besericele locali de ritulu loru. Si asia acést'a e in validitate si in gimnasiulu de aici.

Astfelu stá lucrulu, candu s'a inceputu anulu scol. currence. Reverendis. d. protopopu la rogarea studintiloru a binevoitu — prelanga tóte ocupatiunile d. sale — a se resolví de a mai propune religiunea si in anulu acest'a, sperandu, cà in cele din urma dóra totu se va face cev'a din partea mm. ordinariate respective. A facutu inse asia, cà in gimn. superioru propune p. o. d. protopopu, ear in gimn. inferioru o. d. capelanu Gregoriu Chif'a; fiendca de la disulu gimnasiu respectivulu profesor de religiune i-a indrumatu pe toti, ca se invetie religiunea fiascecare in limb'a sa.

Cátu e pentru tienerea prelegeriloru, e cunoscutu toturoru, cà la gimnasiulu respectivu intemplantu-se mai multe reforme, prelegerile nu s'au inceputu pana pre la finea lui Septembrie; candu eara intrevenindu feriele de culesu, vreo 10 dile s'a amenatu tienerea prelegeriloru pana in Octobre, candu incependu-se prelegerile, s'au tienutu totdeun'a regulatu. Singurulu defectu s'a intemplantu din caus'a morbului domnului capelanu Chif'a, carele vreo 18 dile nici n'a potutu parasí cas'a.

Asia stá lucrulu. Respectivii domni ducu profesur'a fóra neci o remuneratiune, sperandu-si respaltirea in conscientia sufletului, cà dupa poteri conlucra la binele comunu, la inaintarea limbei. — Lucrulu e lamuritu inaintea publicului: judece. Eu, si cu mine impreuna acei teneri romani, cari in decursulu de trei ani au absolvatu gimnasiulu de aici, i detorimu totdeun'a stima si recunoscentia domnului protopopu I. Pamfilie pentru scutul si ingrigirea-i parintésca. Lu intrebámu pre domnulu corespundinte, cà de unde a potutu d. lui observá tóte acele, cari le a scrisu in aceea corespundintia, candu noi, cari amu fostu elevii respectivulu d. profesor, nu scimu nemicu de aceea, si amu fostu indestuliti cu d. sa? — N'ai observatu bine, Domnule, dedupa cruciti'a aceea, dupa carea ti-a placutu a te ascunde!

Alesandru Onaciu.

Beiusiu, 25 Decembre 1866.

Diu'a aniversaria a repausarei in Domnulu a fericitului Mecenate episcopu, Samuilu Vulcanu, s'a celebratu in 25 Decembre anulu decursu antái'a óra prin membrii soçietatei de leptura a studintiloru rom. beiusieni, cari dupa finirea sacrificiului misei solemne, adusu de corpulu profesoralu atotpoternicului Domnedieu pentru liniscea sufletulu gloriosulu Mecenate, indata si grabira spre ornarea salei gimnasiale, ilustrandu icón'a parintelui — in eternu amintitu de tenerii civi ai institutulu seditu de gloriosu acelasi — cu lumini si pierdéle doióse, si inbracandu cu tapete colorate més'a si amvonulu, de unde eráu se sune cuventele mangaiatórie càtra anemele sbuciumate de viforii precedinti.

Antáiu, dupa adunarea splendidiloru ospeti si esemplarea compunere a membriloru soçietatei, incepù reverendisimulu d. presiedinte Teodoru Kóváry cu unu viersu blandu plinu de accente filosofice a demarcá faptele si meritele unui archipreotu, cetatianu si natiunalistu, cumu a fostu unu Samuilu Vulcanu; dupa a carui cuventare urmandu viersulu „Braçiuulu teu plinu de putere“ cu istetíme si multa dibacía esecutatu de chorulu vocalu alu soçietatei, incepù o vorbire d. conducutoriú Gavriele Lazaru de Porcaretiu, in carea — cu o putere amesurata ocaziunei pana acú inca prearara in viati'a soçietatei amintite — aretà lips'a scientiei si a culturai adeverate, dupa finirea carei ear intrerupse placutu chorulu cantaretiloru cu viersulu „Oh Dómne alu bunetatiei.“ Urmá apoi cu aretarea istorico-faptica a viatiei, seau cu aretarea biografiei desu laudatulu Mecenate, membrulu preactivu alu soçietatei, Ioniti'a Badescu, stud. de cl. VIII., carele dede semnele unui ingeniu raru, castigandu prelanga admirarea ascultatoriloru aplause nenumerate. Pre acest'a ear lu-urmá unu echu doiosu esecutatu de acelasi choru in viersulu „Aduncu mormentulu este.“ Pasra apoi la mediu trei dechiamatori isteti si indestulu aplaudati: Leone Muresianu stud. de cl. VII., Vasiliu Popu stud. de cl. V., si Coriolanu Bradicénu stud. de cl. VII., toti trei medilóciti cu canturi amesurate ocaziunei. In urma multiamindu reverendisimulu d. presiedinte Teodoru Kóváry stimatiloru óspeti pentru onórea aretata antái'a óra in astfelu de solemnitare atátu nemoritoriului Mecenate, càtu si membriloru soçietatei, promite, cà, déca voru iertá inpregiuràrile, inca dupa finea semestrului de iérna va staruí pentru o siedintia publica. Domnedieu se-i ajute!

Cu càtu a fostu mai suprindiatória ocaziunea amintita, cu atátu mai tare ne au maritu tristéti'a doi domni profesori, cari, in locu se incuragiedie cu esemplaritatea si presinti'a sa intreprinderile tenereloru sperantie ale natiunei nóstre, si-au luatú calea càtra casin'a magiara locala, desí acolo, scimu debunaséma, neci o adunare nu s'a tienutu; càci de s'ar fi tienutu o atare, imputatiunea nóstra nu ar fi indreptatita, deórace unu d. profesoriu si protopopu e presiedintele acelei casine magiare.

Gavr. Lazaru de Porcaretiu.

De la gur'a Steului, in Decembre 1866.

(Estrasu) . . . Ce se tiene de statorirea lefloru invetiatoresci, pre 17 Noembre se adunara la oficiulu nostru protopopescu in Betlénu toti primarii besericesci si comunali din cercu, spre a realisá organisatiunea scóleloru. Aici inse s'a ivitu o diversitate de pareri, fiendu d. protopopu tractualu de opiniune, ca léfele invetiatoresci se se redice pana celu puçinu la 120 fl. v. a., spre care scopu comunele mai menunte se se concentredie mai multe laolalta. D. jude cercualu dincontra voiá, ca se se statorésca o léfa si mai mica, numai se fia dascalu in fiacare satu, sperandu, cà totusi mai mare progresu se va face in acestu modru. Se primí parerea prima, deunde organisarea a tienutu de joi pana mai apoi, càci poporulu a reclamatu incontr'a afiliarei comuneloru.

Acumu am intielesu, cà se facu instrumente de dotatiune mai pentru tóte comunele mai marisióre (de 400 suflete), si se ficséza o léfa de 120 fl. v. a. computandu-se aici si naturalele, cari le subcriu si primarii comunei, inse fóra premers'a convoire si cointelegere cu poporulu, bunaóra ca si sub absolutismu; din acestu punctu-de-vedere me indoiescu despre reesírca cu scóterea platii statorite astfeliu.

Eu asi ff de aceea opiniune, ca nefacundu-se presiune unde se pune cuventulu „din liber'a nóstra voiá“, mai antâiu se se formédie nesce funduri scolastice, din cari, dupa-ce se voru mai mari, se se ajute poporulu la platirea docintiloru celu puçinu intru atât'a, cu câtu s'aru mai suí platile, a caroru suire s'ar mai poté amená, càci nice preparandi inca nu suntu de ajunsu. Ear calea cea mai posibila spre formarea estorfeliu de funduri ar ff cuprinderea unei pàrti de otaru in totu anulu spre folosulu scólei, prin care lucru in câtiv'a ani s'ar aduná o suma frumósa. Asia d.e. in comun'a Sireagu inainte de ast'a cu 3 ori 4 ani erá numai 4—500 fl. v. a. bani besericesci, si la svatuirca repausatului prota D. Grauru si a diligintelui preotu localu Ioanu Muresianu cuprindiendu o parte de otaru in folosulu besericeii, in trei ani facura la 3000 fl. v. a., si acumu redicara o beserica, carea le sierbesce de onóre si póte fi indemnu spre asemenea intrepinderi si la alti binesentítori. In Mogosimortu nu erá nice unu cruceriu banu besericescu, si totu in acestu chipu facura in doi ani la 100 fl. v. a. Numai firesce prelanga indemnulu din partea superiotatei besericesci, intielegu pre d. protopopu si preotulu localu, se nu lipsésca nice din partea politica, a domnului jude cercualu, a carui svatu se privesce ca mandatu, si déca urgédia se si plinesce.

Astfeliu formandu-se fonduri scolastice, (de cari prin acestu tractu s'au si inceputu in cele mai multe comune, numai trebuie mai marite) cu tempu s'ar pune o basa mai solida la instrumentele de dotatiune. Prelanga acestea déca docintele va avé o portare morale esemplara, va ff diliginte, blandu, umanu si amicabileu cu poporulu, si nu va pretinde pentru totu sírulu de scrisóre „pitiu-la“ de la poporu, atunci poporulu, vediendu neajunsurile dinsului, fóra multu indemnu se va straduí a-i inbunatafi starea.

Amvonulu.

Onórea besericeii,

(predica la patronulu seu ehamulu besericeii.)

„Asta-di s'a facutu mantuire casei acestei.“ Luc'a 19, 9.

Aceste sante cuvente, cari le iéu de bas'a vorbirei mele, atingu mai deaprópe cas'a lui Zacheu, carea s'a mantuitu prin intrarea lui Christosu in ea; dar in intielesu mai latu atingu tóta cas'a, in carea intra Christosu, si asia si acésta santa beserica betrana, in carea ne-amu adunatu asta-di spre marirea lui Ddieu. „*Asta-di s'a facutu dar mantuire besericeii acestei;*“ càci in diu'a de asta-di inainte de acést'a cu 95 de ani, intre ceremonie pompóse, de mana preotiésca acést'a beserica s'a con-

secratu si alesu spre marirea lui Ddieu, spre locuinti'a lui Christosu si spre mantuirea credintiosiloru.

Unde e aici Christosu? Unde e Zacheu? Aici in beserica e altariulu, pre altariu chivotulu si evangeli'a, in chivotu trupulu Domnului Chr. de faciá si cuventulu lui viu in evangelia. Ear Zachei suntu sufletele toturoru repausatiloru acelor'a, cari in acést'a beserica si la acestu altariu au ascultat cuventulu evangelicu si s'au cuminecatu cu s. trupulu si sangele lui Christosu spre mantuirea eterna; Zachei suntu si toti acei'a, cari alérga la acést'a s. beserica, cercandu-si mantuirea sufletulu, si cari cu zelu crestinescu depunu denariulu seu spre sustinerea, repararea si infrumsetiarea acestei s. beserice.

Acestei s. beserice dara s'a facutu mantuire asta-di, si mai lamuritu prin aceea, càci asta-di prin santure acésta s. beserica s'a facutu 1. cas'a lui Ddieu, 2. casa de rogatiune, 3. cas'a minuniloru lui Ddieu. Aceste suntu trei asia de ponderóse sentintie, câtu esplicandu-ni-le bine, ne vomu convinge si vomu vedé mai luminatu decátu lumin'a sórelui, cà acestei s. beserice astadi intr'adeveru i s'a facutu mantuire. Eu me voiú silí a ve esplicá aceste trei sentintie, cari voru ff trei pàrti ale predicarei mele de adi; dreptce me rogu cu s. Augustinu, „se dee ceriulu, ca predicarea mea se fia cuvintiósá, eara in prinvinti'a vóstra folosítoria.“

I. Beseric'a e cas'a lui Ddieu.— E dreptu, cà Ddieu e totu loculu: in ceriu ca inpartítoriu de daruri, in iadu ca piedepsitoriulu peccatului, in lumea intréga ca portatoriu de grigia, intru atât'a, câtu intregu universulu lu potemu considerá de beserica a lui Ddieu, carei'a ceriulu i-e acoperementu, pamentulu e padimentu, muntii i-suntu stelpi, stelele candelé.

Imperatii lumesci inca stapenescu multe tieri si cetáti, si totusi una cetate o alegu de resiedinti'a, de capital'a imperiului, de unde impartu regulele administratiunei. Togmai asia si Ddieu, imperatulu imperatiloru, si-a alesu o cetate, unde maicuséma locuesce si de unde maicuséma imparte omenimei gratiele sale. Acésta cetate e beseric'a, capital'a imperiului crestinatatii. In beserica Ddieu ca domnitoriu si-aréta poterea sa, impartiesce visteriile statului seu, si-recomenda indurarea s'a. In beserica Ddieu ca gubernatoriu din scaunulu de predica seu amvonu emite mandatele sale. In beserica Ddieu ca judecatoriu din tribunalulu seu scaunulu maturisirei judeca si indrépta. — Cánta onóre, câtu respectu se cuvine dara besericeii ca casei lui Ddieu?

Cetimu despre patriarchulu Avraamu (la cart. facerci 18, 2), cumca pe loculu acel'a, unde i-s'a aretatu cei trei angéri descoperindu-i misteriuulu s. Treime, s'a implutu de frica santa si a caditu cu faci'a la pamentu. Iacubu patriarchulu in loculu acel'a, unde in visu i-s'a aretatu scar'a cea miraculósa, pre carea suiási descindeá angérii, scolandu-se a eschiamatu: „*Intru adeveru loculu acest'a e locu santu, si eu n'am sciutu.*“ Fac. 28, 16. Moise, alesulu si incrediutulu lui Ddieu, inainte de a se suí in muntele Sinai a postitu, si, candu trebuia se intre in tabernaculu, tremurá de frica. Elia profetulu, candu i s'a aretatu Ddieu in nuorulu celu usioru, si-a acoperitu faci'a cu cosioculu, de sfiéla inaintea lui Ddieu. — Déca dara acesti barbati santi intr'atát'a au respectatu locurile acele, unde Ddieu maicuséma si-a aretatu marirea sa, cu câtu mai vertosu se onórâmu si respectâmu noi beseric'a nóstra, carea e cas'a lui Ddieu, si in carea pre altariu nu in tipu de angéri nici in nuoru, ci in cuventulu si trupulu seu viu lu vedemu prin credintia! Noi mai cudeosebire potemu eschiamá cu Iacubu

patriarchulu: „*Intru adeveru loculu acest'a e locu santu.*“

II. Beseric'a e casa de rogatiune. — Ori unde potemu, e iertatu, ba suntemu detori a ne rogá. Ddieu a ascultat rogiatiunea lui Iobu pe gunoiu, a celoru trei teneri in coptoriu, a lui Manase in carcere seau temnitia, a lui Ieremi'a in funtana, a lui Daniilu in cavern'a seau pescer'a leiloru. Ddieu asculta si rogiatiunea nóstra purcés'a din anima in totu loculu. Totusi Ddieu in totu tempulu si loculu a avutu distinse locuri, de unde i erá placuta rogiatiunea credintiosiloru. Asia díce Ddieu càtra Solomonu cu ocasiunea consacrarai besericeii Ierusalimului: „*Si am alesu cas'a acest'a mie cas'a de jerfa, si ochii miei voru fi deschisi si urechile mele ascultatorie la rug'a locului acestui'a. Si acumu am alesu si am santitu cas'a acest'a, ca se fia numele meu acolo pana in vécu si voru fi ochii miei si anim'a mea acolo in tóte dílele.*“ II. Paral. c. 7. v. 12. 15. 16.

Potere-asi argumentá cu legile vechi si nóue, cu ale naturei si mintii cei sanetóse; dar me restringu numai la zelulu crestiniloru primitivi intru demonstrarea temei, cumca beseric'a e casa de rogatiune. Trebuie se ne uimim noi cei ce asta-di ne bucurámu de libertate religiósá perfecta, cumu crestinií cei vechi, ignorandu persecutiunile, amenintariile si maltractariile cele crudele, se adunáu la beserica pentru rogatiune, si inca asia, cà aceea beserica demulterior erá o cas'a nesocotita, o pescera, unu mormentu. Ei au urmatu esemplulu lui Isusu, carele si ca pruncu si ca barbatu, nesocotindu berféléle fariseiloru, miergeá in sinagoge si in beserica din Ierusalimu la rogatiune, si singuru a dísu: „*Cas'a mea casa de rogatiune este si se va chiamá.*“ — Càta onóre, càtu respectu se cuvine dara besericeii ca casei de rogatiune!

Celu ce voesce a respectá beseric'a din acestu punctu-de-vedere, trebuie se si-invésca anim'a si sufletulu seu cu modesti'a crestinésca. A vení la beserica la rogatiune, nu numai e lucru frumosu, ci si folositoriu; càci prin rogatiune sperámu a indreptá bunatatea lui Ddieu asupr'a nóstra. Inse a vení la beserica, ca órecine se ne admire galanteri'a, mod'a, profumeri'a, frisurele etc., acést'a insémna cochetari'a, astfeliu de rogatiune e nefolositoria, ba prin ea beseric'a se desonestéda.

N'au lipsitu barbati si femei fóra pudóre crestinésca nici pe tempurile apostoliloru. Pentru aceea au adusu ss. apostoli legi de modesti'a faci'a cu beseric'a. S. Petru in cart. I. c. 3. díce: „*Frumseti'a femeiloru se nu fia numai cea dinafara a inpletirei perului, fóra mai vertosu in anima se aiba frumseti'a sufletului, carea nu se vescediesce.*“ S. Paulu I. Cor. 11, 25 díce: „*Tóta femei'a rogandu-se, cu capulu acoperitu va intrá in beserica.*“ Eara in I. Tim. 2, 8 díce: „*Deci voescu se se róge barbati, redicandu mani curate fóraurgia si indoire. Asisiderea si femeile cu frumsetia onorata, cu rusine si cu intregimea mintii se se infrumsetiedie, nu cu inpletiri, seau cu auru, seau cu margaritarie, seau cu vestmente scumpe.*“ — Eaca in ce chipu au portatu grigia acesti corifei seau vercovnici besericesci de padirea modestiei faci'a cu beseric'a! Dara inca déca neindestulirea secului femeiescu cu frumseti'a sa ar fi ajunsu gradulu tempului modernu, de a se larvá cu frumsetia falsa, de a se rumení in feliu si forma, pentrucá prin acést'a cu atátu mai iute se si-derapene frumseti'a firésca daruita de man'a Creatorului, óre ce feliu de legi aspre aru fi mai adusu?

Dealtaparte n'au lipsitu nici in tempii mai tardii barbati, si inca domnitori lumesci, cari faci'a cu beseric'a au fostu cei mai modesti si cu cea mai mare reverintia. Despre imper. Constantinu celu mare cetimu in Eusebiu (vita Const. I. 4. c. 62.), cumca botezandu-se odata s'a inbracatu in vestmentu albu, eara de vestmentele cele imperatesci de purpura mai multu nu s'a mai atinsu. Despre Eracliu imperatulu constantinop. legemu la Teofanu, cumca recapatandu crucea lui Christosu cea deportata de Cosroe regele Persiei, ca se o reasiedie in beseric'a Ierusalimului, descultiu si in vestmente tieranesci a intratu in beserica. S. Stefanu regele Ungariei niciodata nu a luat pre sine corón'a si clenodiele regesci donate lui de Silvestru pap'a Romei, fóra numai le portá inaintea sa prin altii, candu miergeá la beserica. Mati'a Corvinulu lasá corón'a, sceptrululu, sabi'a si soldatii afara, candu intrá in beserica, si intre seraci ingenunchiandu, cu manile inlestate, cu faci'a plecata càtra pamentu se rogá sub decursulu liturgiei. — Toti acesti'a si altii au sciutu, cà beseric'a e casa de rogatiune. Toti acesti'a au sciutu, càta onóre, càtu respectu se cuvine besericeii.

III. Beseric'a e cas'a minuniloru lui Ddieu. — E dreptu, cà Ddieu adi nu face minuni supranaturale si pipaibile in acea mesura, precumu s'au facutu acele pre tempulu petrecerei sale intre ómeni; atunci erá necesitate, asta-di nu. Dara totusi pasiesce, crestine, in beserica, si delocu vei dá de minuni, delocu le vei vedé prin ochii credintiei!

Delocu la usi'a besericeii e scaldatórea botediului; eara prin botediu sterge beseric'a pecatulu stramosiescu si lu redica pre omu din sclavi'a infernala a pecatului la demnitatea de fiu a lui Ddieu. Acést'a e minune!

Intrandu mai inleintru in beserica, aflámu scaunulu de marturisire, unde beseric'a esercéda indreptarea si deslegarea pecatelor facute dupa botediu, si inpacarea cu Ddieu, pre care lu vatemámu prin pecate. Acést'a e alta minune!

Si mai susu vedemu amvonulu, loculu vestirei evangheliei si predicarei cuventului lui Ddieu, de unde beseric'a invétia si indrépta, mangaia si probodiesce, intorcundu pre cei retaciti, facundu mnei si porumbi din lei si vulturi rapitori. Eata dara si mai mare minune! Seau dóra e mica minune aceea, cà beseric'a lui Isusu din amvonu numerulu credintiosiloru crestini, care la inceputu a statu din 12 pescari, asta-di l'a redicatu la sute de milióne? Beseric'a lui Christosu, a carei'a fundamentu e s. Pietru, are chiamare de a face din intrég'a omenime „*o turma si unu pastoriu.*“ Si óre nu s'a silitu a si-inpliní beseric'a acést'a misiune ponderósá? Si cumu? Depre amvonu. Nu este anghiu alu pamentului, unde beseric'a se nu aiba amvonulu seu, chiamandu depre dinsulu tóte neamurile la unitatea credintiei lui Chr. cu cuventele s. Paulu càtra Efes. 4, 13: „*Rogu-ve pre voi eu legatulu in Dommulu, ca cu vrednicia se amblati intru chiamarea, cu carea sunteti chiamati, serguindu-ve se paditi unirea spiritului santu cu legatur'a pacii . . . Unu Dommulu, o credintia, unu botediu avemu . . . unu Ddieu si Tata-lu toturor'a . . . Pana vomu veni toti intru unirea credintiei si a cunoascintiei Fiului lui Ddieu.*“ Aceste cuvente le indrépta beseric'a dépe amvonulu seu neincetatu càtra tóte neamurile, cari nu suntu in uniunea besericeii ortodoxe catolice; si câte popóre pagane si poternice din tóte cincí parti ale lumei au prefacutu si mai prefacu templele idololatriei in beserice crestinesci! Ba nu numai

atari, ci si popóre, cari prin sumetî'a si nesubordina-
tiunea unoru capete trufasie s'au trasu la retaciré, eara-
si parte mare s'au reintorsu si se reintorcu la unitatea
credintiei lui I. Christosu, si in specie si romanii
austriaci, cunoscundu viersulu mamescu alu originalei
sale beserice de la Rom'a, se grabira o parte insemnata
a se întorce in sinulu ei. Au nu e acést'a minune si mai
mare, eserceata prin amvonu?

Dar se privimu altariulu. Aici panaa si vinulu dupa
mandatulu si voi'a espresa a Salvatorului se sacrifica si
se prefacu in s. trupulu si sangele lui, spre merinde da-
tatória de viatia eterna sufleteloru nóstre. Acést'a apoi
cuadeveratu e minunea minuniloru; si toti innoitorii de
relegi, ori câtu se se laude ei a fi urmatorii lui Chr.,
déca nu se inpartasiescu cu acestu santu nutrementu,
orice alt'a suntu, numai urmatorii lui Christosu nu!

De privimu in susu pe templ'a si parietii besericei,
vedemu santele icóne. Nu suntu ele puse aice, ca se le
adorámu, fóra ca se ne aducemu aminte de virtutile
acelor'a, pre cari i represintédia ele si se le urmámu
credintî'a. Mari'a Egipténc'a a fostu un'a dintre cele
mai dediosite dintre femei, ci peregrinandu cu o pro-
cesiune la o manastire, din templare a statu inaintea
icónei preacuratei vergure Marie, ceea ce asia inriurin-
tia a deprinsu asupr'a animei ei, câtu intr'adeveru s'a
reintorsu pocaita, ducundu de aci incolo o viatia santa
pana la mórte. Asia minuni potu face icónele cu ori-
care crestinu, ce are o anima inca corigibila.

De privimu exteriorulu besericei, form'a ei de naie
seau corabia sternesce in noi acea memoria, cumca ea
plutesce unica sigura càtra portulu mantuirei si viatiei
eterne pintre tóte viforele si valorile viatii. — Vedemu
turnulu ei inaltu, carele se inaltia spre ceriu si ca unu
degetu ne aréta dicundu: „*Cautati mai antáiu impera-
tî'a lui Ddieu si tóte celealalte se voru adauge voue.*“
— In turnu gasimu campanele, cari cu viersulu loru
celu melancolico-melodiosu ne chiama càtra dulcele
Isusu, graindu: „*De este cinev'a insarcinatu, se vina
la mine si eu lu voiu usiorá pre elu.*“ — In verfulu
turnului vedemu crucea. Crucea, órecandu semnulu de
ocara, prin mórtea lui Chr. s'a facutu invingatóri'a
lumei. Marele imperatu Constantinu prin ea invingundu
pre inimicii sei, delocu o-a plantatu pre flamurele osta-
siesci, pre capiscile paganesci, prefacundu-le astfeliu in
beserici crestine. Eroismulu si meritele se condecora
adi prin semnulu crucei. Crucea e semnulu crestina-
tati; ea straluce pe besericele crestinesci, pre mor-
mente, in tiérine, cali, orasiele si satele locuite de cre-
stini. Privindu noi crucea, nu potemu a nu cugetá la
blandeti'a, bunataea, iubirea de ómeni, si indelunga
rabdarea Domnului Christosu, carele pentru mantuirea
nóstra si-a intinsu manile pre ea si intre grósnice pá-
timi a moritu. De privesce cinev'a cu atentiune la cruce,
lu provóca crucea a nu fi sumetiu, isbenditoriu, calum-
natoriu, ci blandu si indulginte seau lesneiertatoriu
inca si càtra inimicii sei, ca I. Chr., carele depre cruce
s'a rogatu: „*Dómnne iérta-le, cà nu sciu ce facu;*“ lu
provóca a-si abnegá si infrená plecárele sensuali, si a
plecá pe calea virtutii, dupa cuventele lui Chr.: „*Celu
ce voesce se vina dupa mine, se se lapede de sine si se
si-íee crucea sa;*“ lu provóca in urma a incungiurá pe-
catulu, càci dupa s. Paulu ap. Evr. 6, 6. a pecatui atát'a
insémna, câtu a restigní pre Chr. denou. Eata ce mi-
nune póte escitá crucea in anim'a piului privitoriu!
Câta onóre, câtu respectu se cuvine dreptaceea beseri-
cei ca casei minuniloru lui Ddieu! —

— Beseric'a asiadara e cas'a lui Ddieu, e casa de
rogatiune, e cas'a minuniloru lui Ddieu. Se o onorámu
deci cu tóta pietatea crestina si se o iubimu, cumu si-
iubescu fiii cei buni mamele sale; càci la dincontra *cei
ce urescu Sionulu, rusiná-se-voru de la Domnulu.* Cu
modestía se intrámu in beserica, unde Ddieu maicu-
séma si-aréta marirea sa; cu modestía se ne portámu
si càtra exteriorulu ei, càci intrég'a beserica ne spune,
cà ea e cas'a lui Ddieu, casa de rogatiune, cas'a minu-
niloru lui Ddieu. — Desclinitu facemu se triumfedie
onórea besericei, candu serbámu chramulu ei. Asta-di
serbámu si chramulu acestei s. beserice vechie. Se fa-
cemu dar se triumfedie onórea ei; se ne aducemu
aminte, cà de 95 de ani, de candu stà, càta lumina, câtu
adeveru, câte binefaceri si mangaiari a respanditu si in-
partítu binevoitoriloru credintiosi, cari au alergatu la
dins'a. Dar se facemu se triumfe onórea ei si prin o
viua si tare alipire a nóstra càtra ea, càtra invetiatur'a,
carea o predica amvonulu ei, si càtra asiediamentele,
pre cari ea e basata; càci tóte ale ei nu tientescu si
ducu la alt'a, decátu la mantuitóri'a unire a credintiei
lui I. Chr. Me rogu deci cara-si cu s. Augustinu, se
„*dee ceriulu ca predic'a mea se fia fostu cuviintiósá,
eara pentru stimatii miei ascultatori folositória.*“ Amin.
(Dîsa in beseric'a din suburbiulu Fabricu alu Temisió-
rei, in diu'a de s. Mari'a mica, patrón'a besericei, de)

Georgiu Traila, parochu gr. c. din Iesvinu.

Literatura.

Invitare de prenumeratiune la „*FENICE*“, almanacu
edandu de Societatea de leptura a junimei romane de la
academi'a si archigimnasiulu din Oradea-mare.

Unu dieceniu si diumetate, decandu junimea romana
de la scolele oradane, indemnata si spriginita de unii
barbati binemeritati pentru natiune, se uni, cu facultate
capetata de la in. guvernulu de tíera, intr'o *Societate de
leptura*, cu scopulu nobilu: de a-si eluptá o cultura mai
inalta inticlesuale, de a se perfeptiuná in cunoscinti'a
limbei si literaturii natiunali prin cetire, prin convor-
biri, si deprinderi proprie literarie, alu caroru fruptu
se fia apoi din tempu in tempu edarea unui „*almanacu*“
beletristecu literariu. — La inceputu Societatea infloriá
frumosu. „*Diorile Bihorului*“, almanacu compusu din
opurile originale ale membriloru, si „*Versuintii romani*“
o colectiune folositoria din poesiele esíte in numerii mai
vechi ai „*Foiei*“ din *Brasiovu*, edate ambele la 1854,
castigára Societati complacere si reputatiune generale.
— Veni insé o epoca fatale de vreo 10 ani, candu acestu
pomutiu natiunale nu aveá caldura de la sóre, sucu dulce
din pamentu, si-pierdú florile, si erá pe aici se se usce.
— Dar geniulu seu mai veghiá inca asupra-i. Diu'a me-
morabile din 16. Oct. 1864 fu o serbatore de reinviare,
care versá viatia intr'unu corpu, ce lu amortise indife-
rentismulu. — Aici reapucandu Societatea firulu intre-
ruptu alu lucrariiloru sale, in decursu de doi ani dede
semne necontestabili despre activitatea sa; si eata cà
acumu, — basata pe complacerea, ce intempinara in publi-
cu câte-va producturi esíte din pén'a membriloru sei;
basata pe opiniunea favoritoria, descoperita din partea
on. publicu cu ocaziunea *productiunii literarie publice*,
arangiate in anulu trecutulu scolastecu, — se afla in pla-
cut'a pusetiune, de a poté anuntia on. publicu edarea
unui *almanacu* originale su titlu: „*FENICE*“, la alu
carui imbraçiasiare caldurosa rogámu pre on. publicu,
cu atát'a mai vertosu, càci *venitulu l'amu destinatulu spre
inavutírea bibliotecei nostre!*

Almanaculu va face 19—18 cole in 8-u, cuprin-
diendu trei novele si mai multe poesie originale, istoria
Societatii si unu estrasu din statute. Papirulu, forma-
tulu si tipariulu voru multiamî pe deplinu pretinsiuile
on. publicu. Pana acumu si esira de subtipariu 6 cole;
completu *va aparé si se va tramite on. prenumeranti cu*
inceputulu lui Februaru 1867. Si pana atunci se voru
publicá prin foiele nostre publice unele piese din din-
sulu ca de proba, la cari ne luámu cutezare a trage
atentiunea on. publicu.

Preliulu — computandu-se aici si spesele postali
— este: pentru Austria 1 fl. v. a., pentru Romani'a 4 sfanti.
Banii de prenumeratiune sunt de a se tramite prin epi-
stole francate *la conducatoriulu suscrisu in Oradea-*
mare, seau deadreptulu, seau pe calea d.loru colep-
tanti, cari de la 10 esemplarie voru primî unulu gratis;
ne rogámu inse a ne scrie acuratu: numele, locuinti'a si
post'a ultima, spre a poté incungiurá in spedare orice
confusiune. Fia! ca modest'a nostra intreprindere se
afle la on. publicu romanu imbraçiasierea caldurosa, ce
o ceremu, ce o sperámu.

Datu in Oradea-mare din siedintia VI. a Societatii
de leptura a junimei romane, tienuta la 23. Decem-
bre 1866. pentru Societate:

Iustinu Popfii,
profesoru, conducatoriulu Societatii.

Elia Traita,
notariulu corespundintieloru.

Ochire prin lumea politica

(din 1—15 Ianuariu.)

Cronica interna. Regimulu fece in dilele trecute
duoi pasi momentosi, cari neaperatu voru silî a impinge
cestiunea organizarei constitutiunale interne la o decidere
seau in drépt'a seau in stang'a. Unulu e patent'a impe-
ratésca din 2 Ian. a. c., prin carea tierete, ce au fostu luat
parte la senatulu imperialu, (cu esceptiunea Transilva-
niei) se convóca pre 25 Fauru a. c. la o adunare impe-
riala extraordinaria (ausserordentliche Reichsversamm-
lung), spre a si-dá votulu asupr'a rezultatulu pertrac-
tariilor avute pana acumu cu Ungari'a in caus'a consti-
tutiunei. Incontr'a acestei adunári extraordinarie se de-
chiará din capulu loculu poporatiunea germana a impe-
riului, carea se unî ca niciodata, spre a se tiené cu tóte
poterile de constitutiunea din 26 Fauru 1861, pre carea
suntu gat'a a o modificá, inse nu prin o nóua octroare,
ci pre cale constitutiunala. — Celalaltu pasiu fatalu alu
regimulu e introducerea gardei de tíera (Landwehr), in
poterea carei legi fiacare cetatianu alu statulu fóra nici
o esceptiune si rescumperare e oblegatu, desî pre unu
tempu mai marginitu, a portá arm'a spre aperarea pa-
triei. Ast'a lege, macarca numai provisoriu adusa pana
la compunerea unei alte legi prin legislatiunea constitu-
tiunala a monarchiei, produse resistintia din partea die-
tei pestane, carea prin o adresa protestédia incontr'a
octroarei numitei legi. Lucru firescu cà tóte aceste sca-
rescu tare sperantiele inpaciuirei cu magiarii. Altcumu
o inpaciuire, ce aveá de tienta egemoni'a dualistica a
duoru popóre preste cealalte natiunalitati ale impera-
tiei, nici n'ar fi fostu de tíeisiu si folositoria.

Romani transilvani inca incepu a esî din stagnarea,
in carea au zacutu de la disolvirea dietei sabiiane incóce.
In audienti'a din 31 Decembre 1866 ajunse in manile
Maiestetei sale prin d. dr. I. Ratiu o representatiune
facuta de inpoternicitii dd. Georgiu Baritiu si dr. Ioanu
Ratiu in numele a loru 1493 de ardeleni, intre cari 1
metropolitu, 1 episcopu, 14 canonici, 487 protopopi si

parochi, la 100 de posiesori midilócii, 175 profesori
gimn., norm. si docinti elem., câtiv'a advocati si medici,
40 de proprietari de mine, restulu negociatori, posie-
sori mici, si agricultori nobili si nenobili cunoscatori de
carte. In acea represintare se cere: „I.) pastrarea refe-
rintieloru de dreptu de statu ale Transilvaniei càtra co-
ron'a ung. in consunetu cu diplom'a leupoldina, cu san-
tiunea pragmatica, si cu art. de lege VI. din 1791, cumu
si nesantiunarea art. de lege I. din 1848 sunatoriu despre
uniune; II.) santiunarea legeri alegutórie transilv. din
1864 si pre bas'a acestei convocarea unei nóue diete
ardelene.“ Sperámu, cà si cealalta parte a natiunei
rom. din Transilvani'a cu o demnitate barbatésca si o
prudintia dictata imperiosu de impregiurári va trece
preste une susceptibilitati personali si se va alaturá la
amintitulu pasiu demultu asteptatú, cu atátu mai ver-
tosu, càci in esintia fóra indoála cu totii ne unimu, eara
ce se atinge de formalitate, apoi viati'a practica si in al-
te casuri concede uneori procedur'a sumaria.

Cronica esterna. Interesele opuse ale diverseloru
poteri europene se pare cà voru mai agratiá imperiulu
turcescu pre câtv'a tempu. Europ'a inca totu nu se sen-
te gat'a pentru deslegarea cestiunei orientale, care ce-
stiune debunaséma nu se poté finî altcumu, decátu cu
emanciparea poporatiuniloru crestine desub jugulu tur-
cescu. Dara din ocaziunea rescólei candiane asia se vede
cà potentatii européni pentru astadata poru starú col-
lectivu la inalt'a Pórta, ca art. IX. alu tractatulu de
Paris din 1856, sunatoriu despre egal'a indreptatire a
crestiniloru din Turci'a cu supusii turcesci, se se duca
in realitate. Initiativ'a se o fia luat ministrulu nostru
de esterne.

Imperatulu Macsimilianu din Mecsia apelédia la
poporu, carele prin unu plebiscitu se va respicá pentru
ori contr'a pastrarei formeí monarchice a regimulu.
Dorinti'a uniunei nordu-americe de a intreveni in
Mecsicu in favórea republicei, spunu cà se fia impinsu
pre multi mecsicani in castrele imperialistiloru.

Radicalii din Nordu-Americ'a vreu a dá pre pre-
siedintele Johnson in judecata pentru indulgenti'a sa fa-
çia cu secesiunistii.

Pertractarile cu Rom'a ieau unu cursu favorabilu.
Chiaru si secularisarea averiloru besericesci spunu cà
va se se suspinda, sub conditiune, ca clerulu in strimto-
rarea presinte a regatulu se concurga si din parte-si
cu câte v'a sute de milióne franci, ceea ce se va si templá.

Varietati.

O scire preainbucuratória sosita din Ghierl'a ne
spune, cumca Maiestetea sa preagratosulu nostru impe-
ratu a asemnatu din casca curtei 200.000 fl. v. a. pentru
edificarea unei catedrale si resiedintie episcopesci si
unui seminaru pre sém'a diocesei romane gr. cat. de
Ghierl'a. In dilele trecute a si esitu o comisiune gubern.
la faci'a loculu cu acea insarcinare, ca se pretiuésca si
propuna spre eumparare pentru numitele trei edificie
câte v'a case din fruntea pietei ghierlane.

Colonelulu br. Davidu Ursu, eroiculu comandante
alu fortaretiei Liśsa, repasi eara-si in pensiune.

Virtuós'a violinista, domnisiór'a Circ'a, debutá in
septemanile trecute cu succesu in Ploiesci si in Bucuresci.
Domnitoriulu Romaniei, spre a incuragiá artea, asemaá
din caset'a propria o pensiune pre sém'a tenereí artiste.

Post'a redactiunei. Responsurile amu fostu nevoiti a le lasá
pre nru. viitoriu.